


## FRÅN REDAKTIONEN

Vid millennieskiftet utkom två nummer av TfL som skärskådade frågan om medieutvecklingens betydelse för litteraturen. Temat för dessa nummer var närmare bestämt ”Litteraturen och den nya teknologin” och fokuserade särskilt på litteratur som medial praktik. Mycket av det som vi i dag tar för givet – bloggar och sociala medier – var då fortfarande okänt territorium för de flesta. Internets verkliga genomslag kom först senare. År 2009 reste den dåvarande Umeåbaserade TfL-redaktionen mediefrågan på nytt genom ett temanummer om fiktion på just internet. Bland annat riktades blicken mot fan-kulturer och fan-gemenskaper som uppstått kring litteraturen på nätet och så kallad *fan fiction*. Nu har det gått ytterligare en tid. De mediearkeologiska och mediehistoriska perspektiv på litteraturen som TfL i det begynnande 2000-talet var med om att introducera har börjat sätta avtryck också i den svenska litteraturforskningen. Digital humaniora (DH) har blivit ett begrepp som allt mer kommit i ropet även inom det litteraturvetenskapliga fältet. Mot denna bakgrund är det motiverat att återigen ställa frågan om litteraturens, men även litteraturvetenskapens, relation till det digitala och till digitaliseringen. Därav detta nummers tema: ”Digitalt”.

Ambitionen är att med detta temanummer närma sig det digitala utifrån olika perspektiv och infallsvinklar. Dess innehåll sträcker sig i tid från 1950- och 60-talen och de tankar om digital poesi som då formulerades av bland andra den tyske fysikern och filosofen Max Bense fram till nutidens digitala experimenterande med litteraturkritiken som genre och praktik. Vidare rymmer numret en konkretisering av vad det kan innebära att använda sig av den inom DH-fältet vanligt förekommande metoden fjärläsning genom en analys av intrigen av 113 samtida svenska kriminalromaner, en analys som mynnar ut i en reflektion om förhållandet mellan en kvantitativt och en kvalitativt grundad litteraturvetenskap. Därutöver aktualiseras begreppet digital epistemologi, vilket innebär ett betraktande av det digitala som en lins, som ett kritiskt perspektiv, och inte uteslutande som en beteckning för olika analyspraktiker eller metoder.



Sist men inte minst innehåller numret en enkät om digitaliseringens inverkan på litteraturvetenskaplig forskning och undervisning och på litteraturens produktions-, distributions- och konsumtionsvillkor, samt en essä signerad konstnären, bokbindaren och förläggaren Olle Essvik där han i text och bild (och genom länkar) presenterar hur han arbetar med frågor om det digitala i sin konstnärliga verksamhet.

Temat ”Digitalt” avspeglar sig emellertid inte bara i numrets innehåll utan också på en materiell nivå: i valet av medial form eller gränssnitt. Inte minst är detta något som du som är prenumerant fått erfara genom att du så snart du öppnat kuvertet som numret distribuerades i tvingats interagera med det digitalas materialitet rent handgripligen. Det kanske tog en stund att klura ut vad det var för kreditkortsformad plastbit du hade i din hand. Till det yttre påminner den kanske om ett visitkort eller det telefonkort du använde i din ungdom och som nu, sedan mobiltelefonernas triumferande intåg på telemarknaden, är en teknologi förpassad till glömska. Men när du vridit och vänt på den lite grann, kanske du upptäckte att det du höll i din hand i själva verket var ett USB-minne, en digital lagringsteknologi som även den lever på övertid – åtminstone om man tar i beaktande att nyare datorer, eller i alla fall en del av dem, helt saknar USB-portar. Allt skall i dag som bekant sparas bland molnen!

Att använda sig av USB-minnet som lagringsmedium och gränssnitt för ett litteraturvetenskapligt tidskriftsnummer om det digitala kan antingen tyckas (kon)genialt eller av vissa på sin höjd ses som lite putslustigt. Men det pekar också på att det digitala, i lika hög grad som det analoga (för att använda en något krystad, men vanligt förekommande dikotomi), är beroende av en materiell infrastruktur. När USB-minnet introducerades på marknaden under sent 1990-tal kom det fullständigt att revolutionera datahanteringen och lagringskapaciteten i förhållande till den tidigare disketten, vilken ur litterär synvinkel var mycket betydelsefull för den tidiga digitala hypertextromanen. Till exempel publicerades Michael Joyces *afternoon, a story*, som brukar betraktas som den första hypertextromanen, på diskett

av Eastgate Systems 1990. Men även om Eastgate under 2010-talet övergått till att distribuera sina författares verk via USB-minne istället, så har USB-stickan aldrig fått något större genomslag som distributionskanal för den digitalt födda litteraturen. I detta avseende har nätet fullständigt tagit över.

För många är tidskriften som format intimt förknippad med en tryckt pappersprodukt – eller, för att avgränsa sig till en vetenskaplig kontext, den var länge förknippad med framförallt tryckt skrift på papper. Idag står den vetenskapliga tidskriften emellertid inför ett publiceringsmässigt skifte i medialt hänseende. Samtidigt som det finns ett allt ökande krav på *open access*-publicering finns det ett allt kännbarare krav från dem som finansierar den vetenskapliga tidskriftsutgivningen att de tidskrifter de stödjer inom en snar framtid ska överge det tryckta formatet och helt övergå till det digitala. Argumentet som anförs är att detta skulle öka tillgängligheten och därmed också främja innovation och nytänkande inom såväl forskning som undervisning.

Men även om det är enkelt att instämma i att detta är rätt väg att gå i framtiden inte minst av ekonomiska skäl (det kostar onekligen mycket pengar att trycka en tidskrift!), tenderar man i detta sammanhang likväl att glömma bort formatet och gränssnittets betydelse för kunskapsproduktionen. Blickar man ut över de ”öppna” publiceringskanaler som dagens akademiker förväntas publicera sig i visar det sig också snart att alla inte är så öppna som de i förstone kan verka. Ofta är kunskapen låst. Istället för bland molnen befinner den sig bortom oöverstigliga betalväggar som enbart de större (forsknings)biblioteken har råd att bestiga.

Denna situation inbegriper en problematik som USB-minnet kan sägas synliggöra i all sin anspråkslöshet. I enlighet med den remedieringslogik som Jay David Bolter och Richard Grusin avtäcker i *Remediation. Understanding New Media* (1999) kan USB-minnet i ett tidskriftssammanhang, på likande sätt som *afternoon, a story* i början av 1990-talet gjorde när det gäller den traditionella codex-boken, sägas rikta fokus mot tidskriftens mediala format i sig och i förlängningen väcka frågor om vad formatet och gränssnittet gör med det vi kallar vetenskap.

*Christian Lenemark*